

**УМАНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ПАВЛА ТИЧИНИ
ФАКУЛЬТЕТ ДОШКІЛЬНОЇ ТА СПЕЦІАЛЬНОЇ ОСВІТИ
КАФЕДРА ПСИХОЛОГІЇ ТА ПЕДАГОГІКИ РОЗВИТКУ ДИТИНИ**

РЕФЕРАТ

на

**ВИПУСКНУ КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ
освітнього ступеня «магістр»**

на тему

**ОНЛАЙН-ІНСТРУМЕНТАРІЙ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ
ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
ДРУГОКЛАСНИКІВ НА УРОКАХ СЛОВЕСНОСТІ В УМОВАХ НОВОЇ
УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ**

виконала магістрантка 602аз групи
спеціальність: 012 Дошкільна освіта
освітня програма «Дошкільна освіта.
Початкова освіта»

Валерія РУДЕНКО

Керівник: канд. пед. наук, ст. викл.
кафедри психології та педагогіки
розвитку дитини

Ольга РЯБОШАПКА

Рецензент: канд. пед. наук, доцент
Ольга МЕЛЬНИКОВА

Умань 2023 року

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	7
1.1. Сутність поняття «інформаційно-комунікаційна компетентність» та його розуміння у Новій українській школі.....	7
1.2. Психолого-педагогічні умови формування інформаційно-комунікаційної компетентності.....	11
1.3. Онлайн-інструменти для навчання та викладання мовно-літературної освітньої галузі.....	16
1.4. Альтернативні освітні технології у роботі з сучасним поколінням дітей.....	23
1.5. Особливості формування інформаційно-комунікаційної компетентності здобувачів освіти в сучасних умовах.....	34
РОЗДІЛ 2. СИСТЕМА РОБОТИ З ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДРУГОКЛАСНИКІВ.....	38
2.1. Стан досліджуваної проблеми у практиці шкільного навчання.....	38
2.2. Дослідно-експериментальна робота з формування інформаційно-комунікаційної компетентності учнів 2 класу на уроках словесності.....	41
2.3. Динаміка розвитку інформаційно-комунікаційної компетентності.....	59
ВИСНОВКИ.....	62
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	65
ДОДАТКИ.....	72

ВСТУП

Актуальність проблеми. Стрімкий розвиток технологій зумовлює зміни у різних сферах життєдіяльності людини. Основними рисами цифрового суспільства XXI століття є розширена спроможність знаходити, перетворювати, зберігати та застосовувати інформацію на просторах Інтернет, отримувати доступ до соціальних мереж та можливість використовувати комп'ютерні мережі для постійного перебування в інформаційному просторі. Оновлення та модернізація – це два ключових слова, які є основою для сучасного навчання. Освітні інновації окреслюють зміни в навчальному процесі. Комп'ютери, гаджети, інформаційно-комунікаційні і хмарні технології, нові тенденції групової роботи зумовлюють широке поширення та використання знань, що дозволяє експериментувати над удосконаленням системи освіти. Учні є активними та часто захопленими учасниками створення інтернет-спільнот з раннього дитинства. Проблема полягає в тому, що така діяльність, як правило, відбувається поза школою. У багатьох випадках неформальне навчання стає набагато цікавішим та ефективнішим, ніж формальне навчання. Соціальні медіа-платформи вивели інформаційні потреби на новий щабель, ставши невід'ємною частиною повсякденного життя. Тому виникає необхідність формувати інформаційно-комунікаційну компетентність задля подолання бар'єру між повсякденним використанням учнями персональних технологій та їх застосуванням у навчанні.

Наразі результативність освіти пов'язується із втіленням передусім компетентнісного підходу. Як зазначено в Законі України «Про освіту», «компетентність – динамічна комбінація знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність» [14, с. 1]. У Державному стандарті початкової освіти інформаційно-комунікаційна компетентність розглядається

як ключова і передбачає «опанування основою цифрової грамотності для розвитку і спілкування, здатність безпечного та етичного використання засобів інформаційно-комунікаційної компетентності у навчанні та інших життєвих ситуаціях» [12]. Пріоритетним напрямком реформування освіти вважаємо системне формування інформаційно-комунікаційної компетентності в процесі навчання, що охоплює всі види діяльності.

Проблема впровадження засобів інформаційно-комунікаційної технології в освіті здійснюється багатьма зарубіжними і вітчизняними науковцями. Зокрема, досліджуються теоретико-методологічні засади використання інформаційно-комунікаційних технологій (Р. Гуревич [9], В. Биков [3], Р. Кухлен [59], Дж. Фрайлон і Дж. Ейнлі [53], О.Овчарук [16]), проблеми розвитку та оцінювання інформаційно-комунікаційної компетентності учнів (Й. ван Браак [64], Дж. Елен, А. Сіннаєві, Дж. Коларіут, Дж. Тондеур), формування вміння дітей знаходити й оцінювати інформацію в мережі (Т.Бунаерт і Е. Ветенбург [50]), позитивний і негативний досвід застосування учнями Інтернету (П. Валкенбург і К. Соєтерс [65]). Питання теорії та практики, умов розвитку та критеріїв оцінювання інформаційно-комунікаційної компетентності молодших школярів потребують більш детального вивчення. У той же час, як свідчать спостереження за навчальним процесом, матеріальне і методичне забезпечення початкової школи знаходиться на недостатньому рівні для системного впровадження інформаційно-комунікаційних технологій засобів на уроках словесності, що зумовлює актуальність досліджуваної проблеми.

Метою нашого дослідження є теоретичне обґрунтування і розробка системи роботи з формування інформаційно-комунікаційної компетентності молодших школярів на уроках словесності в контексті освітніх інновацій.

Завдання дослідження:

1. На основі аналізу науково-педагогічної та методичної літератури з'ясувати сутність поняття «інформаційно-комунікаційна компетентність».

2. Визначити психолого-педагогічні умови формування інформаційно-комунікаційної компетентності в сучасній початковій школі.

3. Описати основні онлайн-інструменти, що формують інформаційно-комунікаційну компетентність та розкрити особливості їх застосування на уроках словесності в початковій школі.

4. Дослідити стан сформованості уявлень учителів початкової школи про формування інформаційно-комунікаційної компетентності молодших школярів та використання інноваційних засобів на уроках словесності.

5. Обґрунтувати, розробити та експериментально перевірити систему роботи з формування інформаційно-комунікаційної компетентності другокласників у контексті нової української школи.

Об'єктом дослідження є процес формування інформаційно-комунікаційної компетентності молодших школярів під час вивчення мовно-літературної освітньої галузі.

Предметом дослідження – методика формування інформаційно-комунікаційної компетентності молодших школярів на уроках словесності.

У процесі дослідження було застосовано такі методи: теоретичні (вивчення нормативних документів, аналіз наукових джерел, узагальнення психолого-педагогічної і методичної літератури, моделювання, систематизація теоретичного та практичного матеріалу); педагогічний експеримент (констатувальний, формувальний, контрольний); емпіричні (вивчення шкільної документації, анкетування, спостереження, бесіди), метод математичної обробки даних.

Експериментальною базою дослідження виступили Уманська початкова школа № 1, Уманська гімназія № 14.

Практичне значення отриманих результатів - теоретичні та практичні розробки наукового дослідження можуть бути використані для планування та реалізації навчального процесу на уроках словесності в 2 класі.

Новизна дослідження полягає в системному і комплексному використанні онлайн-інструментів, у виявленні перешкод для їх упровадження, у розробці системи роботи для формування інформаційно-комунікаційної компетентності на уроках мовно-літературної освітньої галузі.

Публікації. Результати дослідження відображено у збірнику тез доповідей Міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні проблеми науки, освіти і технологій в сучасних умовах».

Апробація дослідження. Хід і результати дослідження обговорювались на засіданнях Науково-методичного центру психологічного і дидактичного супроводу НУШ Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

Структура наукової роботи. Наукова робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Основний обсяг роботи – 65 сторінок.

ВИСНОВКИ

Аналіз психолого-педагогічної літератури показав, що інформаційно-комунікаційна компетентність – це здатність особистості на основі цифрової грамотності безпечно працювати з інформацією індивідуально або колективно, використовуючи інструменти та системи для доступу і оцінювання інформації, отриманої через будь-які медіа-ресурси, й використання цієї інформації у навчанні та життєвих ситуаціях. Метою сучасної освіти є наскрізне формування основних компонентів інформаційно-комунікаційної компетентності як ключової в учнів початкової школи під час вивчення різних навчальних предметів та освітніх галузей, яка забезпечує навички роботи учнів з інформацією, що міститься в навчальних предметах і освітніх галузях, а також в навколишньому світі.

Інформаційно-комунікаційна компетентність, як свідчить проведене нами дослідження, характеризується відповідною структурою та функціями. Нами було виділено такі компоненти інформаційно-комунікаційної компетентності: мотиваційний, техніко-технологічний, інформаційно-дослідницький, діяльнісно-рефлексивний. Формування інформаційно-комунікаційної компетентності є складним процесом пізнавальної, практичної і контрольної-рефлексивної діяльності, який потребує поетапного навчання, відповідних дій учителя і учня, оптимального вибору форм, методів, засобів і видів навчальної діяльності.

Враховуючи структурні компоненти, нами було окреслено такі етапи формування інформаційно-комунікаційної компетентності: мотиваційно-пізнавальний, теоретико-прикладний, рефлексивно-творчий. Мотиваційно-пізнавальний етап передбачає формування мотиваційного компонента інформаційно-комунікаційної компетентності, тому що ознайомлення дітей з готовими медіапродуктами активізує їх пізнавальний інтерес, що є поштовхом для отримання нових знань. Ознайомлення учнів із різноманітними джерелами інформації та онлайн-інструментами, формування практичних

уміння і навичок роботи за допомогою онлайн-інструментів відбувається на теоретико-практичному етапі. Рефлексивно-творчий етап спрямований на закріплення практичних умінь та навичок, передбачає перегляд робіт один одного та порівняння їх зі своєю, формує в учня адекватну самооцінку та прагнення до самовдосконалення. Для того, аби формувати інформаційно-комунікаційної компетентності молодших школярів на уроках словесності, варто дотримуватись відповідних психолого-педагогічних умов, до яких ми відносимо забезпечення адаптації системи роботи до вікових особливостей молодших школярів; впровадження системи роботи відповідно до етапів формування інформаційно-комунікаційної компетентності та компонентів інформаційно-комунікаційної компетентності; систематичне застосування онлайн-інструментарію задля ефективного опанування рідною мовою.

На основі опрацьованої літератури, визначених психолого-педагогічних умов нами було розроблено лінгводидактичну модель формування інформаційно-комунікаційної компетентності учнів 2 класу на уроках словесності. Кожен етап моделі формування інформаційно-комунікаційної компетентності підпорядкований відповідному компоненту інформаційно-комунікаційної компетентності, що визначає зміст роботи, очікуваний результат, визначений на основі Державного стандарту початкової освіти та використання співвідносного онлайн-інструментарію. Розроблену модель було впроваджено та перевірено під час педагогічного експерименту.

Результати констатувального та контрольного етапів експериментальної роботи на основі розроблених нами показників, критеріїв та діагностичного інструментарію засвідчили позитивну динаміку сформованості інформаційно-комунікаційної компетентності в учнів 2- А класу в цілому на 15% з урахуванням усіх рівнів.

У результаті проведеного експерименту ми побачили, що розроблена система роботи сприяє ефективному формуванню інформаційно-комунікаційної компетентності молодших школярів, розвиває їх конструкторські й технічні здібності, вміння чітко формулювати свої думки,

порівнювати, узагальнювати, аналізувати інформацію та робити висновки, концентрувати увагу на виконанні завдання. Це свідчить про вірогідність висунутої гіпотези, досягнення мети дослідження і виконання усіх поставлених завдань. Перспективою дослідження вважаємо розробку теоретико-методологічних аспектів проблеми формування інформаційно-комунікаційної компетентності молодших школярів за допомогою онлайн-інструментарію в умовах наступності початкової та середньої ланок освіти відповідно до вимог Нової української школи.